

The Project Gutenberg eBook of Karl XII i klämman, by J. O. Åberg

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Karl XII i klämman

Author: J. O. Åberg

Release date: July 27, 2016 [EBook #52659]

Language: Swedish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KARL XII I KLÄMMAN ***

Produced by Tapio Riikonen

KARL XII I KLÄMMAN

Af

J. O. Åberg

Stockholm, F. & G. Beijers Förlag, 1891.

1.

Det var under Karl XII:s djerfva gång öfver floden Düna som efterföljande händelse tilldrog sig.

Bland konungens bästa kämpar var också drabantkorporalen Anders Trygg. Från simpel soldat hade han vid Narva tjenat upp sig till denna ärofulla post, som i rang motsvarade en officerstjenst. Då kung Karl under det djerfva öfverfallet på de vid Narva posterade ryssarne hade olyckan att fastna i ett träsk, der han var nära att omkomma, hade Anders Trygg skyndat fram och med egen lifsfara dragit honom ur dyn. Anders fastnade sjelf deri, men hjälptes ur sin kritiska belägenhet af konungen, som, när äfventyret var slut, yttrade sig sålunda:

"Tjenst igen, kamrat. Hvad önskar du helst?"

"Att alltid få vara i eders majestäts närhet", svarade Anders Trygg.

"Du önskar då komma in vid drabantkåren."

"En större ära kan inte vederfaras mig."

Anders Trygg blef således en medlem af denna ryktbara kämpatrupp, efter hvilken namnet gått till en sen efterverld, och som alltid skall stå kvar i de historiens blad, som handla om "jernhufvudets" minnesrika tåg och strider mot de grannar, som på ett så lömskt sätt anföllo honom.

Anders Trygg var sjelfva tryggheten, såsom hans namn angifver. Han hade tagit eller rättare *fått* detta tillnamn af sina kamrater just för denna sin egenskaps skull.

Och denna sin trygghet hade han flerfaldiga gånger bevisat sig ega. Ingenting kunde rubba den, icke ens kulor och bajonetter. Den var bergfast.

Anders Trygg var också smålänning både till födseln och till börden, och redan som pojke var han i sin hembygd känd för sitt jemna och lugna sinne.

Han var, med ett ord, en fullständig och präktig typ för denna nation, som är van att från sin stenbundna mark hemta sin knappa föda, men ändock vara glad och jemn till sinnes. Redan från tidigaste barndomen hade han varit tvungen att kämpa med den bleka nöden, allt under det han från solens uppgång till dess nedgång, i ur och skur, i vackert väder och snöslask, i den tropiska sommarvärmens och i vinterns bistra köld varit nödsakad att arbeta, träget arbeta.

Detta hade härdat hans själ, och likstämt hans tankar med den karga natur, som omgaf honom. Något förmildrande deri hade han aldrig sett i sin hembygd; endast denna enahanda natur: vidsträckta ljunghedar och sterila brånar; dystert susande furuskogar och der emellan små klara vattenspeglar, i hvilka Anders såsom pojke dels tvättade, dels speglade sitt runda, fylliga anlete; se der hvad han i sin barndom upplefvat.

Så blef han yngling, och han hade nätt och jemt fyllt sina tjugu år, då ett rop ljöd kring land och rike:

"Vi äro lömskt öfverfallna af ryssen, polacken och dansken!"

Det ropet kom ifrån den svenska nationens bröst; det var ett rop af både smärta och harm, ett rop, som uppväckte den ända hittills slumrande hämden. Ryssland ville återtaga Östersjöprovinserna, Polen hyste intet större hopp, än att få taga revansch för de nederlag, dem Karl X Gustaf tillfogat detsamma, och hvad angår Danmark, så glödde det af begär att låta Karl XII få erfara förödmjukelsen af sådana nederlag, som det danska folket lidit i striden mot hans fader, vanligen sådana nederlag som vid Halmstad, Landskrona och Lund med flere.

Det var på en lekstuga som Anders Trygg fick höra underrättelsen om, att Sverige blifvit lömskt anfallet från tre håll. Ynglingens hjerta svalde af harm, och han utropade, under det han antog en hotande ställning bredvid den på en tunna sittande byspelemannen:

"Den som har hjerta i bröstet, han följer genast med till fogden och tar värfning."

Följden af denna uppmaning var, att tjugu unge män, kraftiga och härdade, uppsökte fogden Lars Ersson och sade sitt ärende.

Anders, som var skarans ordförande, talade med varmaste känsla. Då han slutat, upplåts dörren till ett inre rum, och Lars Erssons adertonåriga dotter Elsa sprang in, slog sina armar kring Anders hals och utbrast:

"Skall du gå i kriget, så dör jag!"

"Hvad är det för dumheter, flicka", ropade Lars Ersson och försökte att rycka Elsa från Anders. "Vet du inte, att du är min dotter."

"Jo, det vet jag, far, men jag vet också, att jag älskar Anders."

Lars Ersson ref sig ifrigt i pannan under det han sade:

"Är du tokig, flicka. Den der fattiglappen!"

Elsa såg på fadern med stora ögon. Efter en stund sade hon:

"Att han är fattig, det bryr jag mig ej om. Jag älskar honom ändå!"

"Och det skall du inte ha gjort förgäfves", inföll Anders och slöt Elsa i sina armar. "När jag kommer hem, är jag något mera än nu, annars kommer jag inte hem. Lita på mig, käraste Elsa, och vänta mig i fem år."

"Ja, i femtio", svarade den unga flickan och såg på Anders med en trohjärtad blick. "Ja, jag väntar dig troget i femtio år, Anders."

"Flickan är galen", utlät sig Lars.

"Det är inte sant", inföll en gammal hemmansegare, som följt med pojkarne; "det är du som är galen! Tro du mig; det blir säkert något stort af Anders; det är jag säker på."

"Ja, *då* först får han min Elsa", svarade Lars högdraget, "men förr är det inte lönt, att han vidare tänker på henne."

"Att tänka på henne kan ni inte förmena mig", svarade Anders. "Det är med tanken på henne som jag skall vinna henne. Skrif upp mig nu, fader Lars." Efter en lång kyss, den Lars ej kunde hindra, skildes de älskande åt, för att icke mera träffas innan den öfverenskomna tiden.

Karl XII skulle gå öfver Dünafloden.

I spetsen för de småländska regementena stod Anders Trygg. Då konungen red utefter leden och mönstrade hvarje man, kom han slutligen till sitt garde. Hans första blick föll på Anders Trygg, som stod i första ledet, högrest och lugn som en smålandsfura, och han tilltalade honom med dessa ord:

"Tack för sist vid Narva, min käcke korporal!"

Anders Trygg kände sig långt ifrån trygg i dessa ögonblick. Han tänkte på Elsa, och ingen kan förundra sig deröfver, ty Lars Ersson hade ju sagt, att Anders ej skulle få Elsa förr, än han kom hem som en "karlakar!". Och det ville Anders. Derfor svarade han kungen så här:

"Gud gifve att ers majestät komme i större farligheter än vid Narven, och om jag hade tusen lif, så skulle jag gifva dem för min konung."

Då Karl XII vid dessa Anders' ord såg på honom, såg han (kungen) så blid ut, och derpå sade han:

"Du, Anders, skall gå i spetsen för öfvergången, ty du är rätta mannen."

"Ja, det skall jag", svarade Anders Trygg, "och om det fins någon, som vill hindra oss att komma fram, så får han med mig att göra."

Anders Trygg höll ord. Han var en ibland de förste, som gick öfver floden, dels simmande, dels vadande.

På motsatta stranden hade fienden förskansat sig efter bästa förmåga. Motståndet var relativt hårdnackadt, men efter några timmars tid hade Karl XII tillkämpat sig öfvergången.

Drabantkorporalen Anders Trygg var en af dem, som hade mest utmärkt sig.

2.

Dagen efter öfvergången var Anders Trygg vid den yttersta fältvakten. Han var icke vid särdeles godt humör, Elsa låg honom i hågen, och det oaktadt han sett många polska qvinnor, som voro vackrare än hon. Men Anders var trogen sin flicka, och deri gjorde han ju rätt.

Medan han så satt vid lägerelden och tänkte på de svunna, fordom lyckliga dagarne, kom kungen fram till honom.

"God dag, Anders", sade kung Karl och nickade vänligt åt sin krigsbuss. "Men hvarför är du ensam?"

"Ers majestät", svarade Anders och såg barsk ut, "kamraterna ha gått bort för att göra en god fångst."

"Såå? Hvar då?"

"I hagen här borta voro nyligen ett halft dussin polacker synliga, och — —"

"Och du följde inte med", inföll konungen, "du, som aldrig försummat ett äfventyr."

"Sant, ers majestät, men vi drogo lott om hvem som skulle ha vakten, och det blef jag."

"Har du annars sett något misstänkt?"

"Nej, inte ännu."

De öfriga soldaterna återkommo i detsamma. De hade med sig tre polacker. Två hade de dödat, men den siste hade undkommit, tack vare sin hästs snabbhet.

Bland fångarne var en gammal hvithårig gubbe, som hade ett sorgbundet uttryck och ofta torkade sig i ögonen med rockärmen.

"Hvad går åt dig, gubbe?" sporde konungen. "Är du ledsen för att du kommit i vårt sällskap?"

Polacken, som icke visste med hvem han talade, svarade:

"Nej, bara jag kan få tala med kungen."

Karl XII gaf sina bussar en snabb blick, som sade så mycket som att de skulle vara tysta och ej röja honom.

"Hvad vill du kungen då?" sporde han.

Polacken såg en stund forskande på honom. Derpå sade han:

"Är ni en hög officer?"

"Äja, så der!"

"Har ni något inflytande hos kungen?"

"Temligen."

"Då kan ni hjälpa mig med en sak."

"Hvad är det för en sak?"

"Jo se, förhållandet är, att jag har en enda dotter, en vacker flicka, skall jag säga. Men nu är det också ett annat förhållande, nemligen att vackra flickor aldrig få vara i fred. Saken är den, att Joseph Tibetski, en rik egendomsegare här i trakten, fattat tycke för Eleonora, så heter dotter min. Men som hon är trolofvad förut, så har flickan sagt honom, att han ingenting kan hoppas af henne. Det der har förtretat honom, och i natt röfvade han bort henne midt för mina ögon. Men jag uppbådade mina bymän och satte efter rövaren. Edert folk drog ett svårt streck öfver mina planer, annars skulle vi nog återtagit min dotter. Nu vill — —"

"Hvar bor den der Tibetski?" sporde Karl XII.

"En knapp mil härifrån."

"Godt. Blif du qvar här, så skall jag utverka kungens tillåtelse att få återtaga din dotter."

"Den heliga jungfrun välsigne eder", utbrast polacken och grep konungens hand. "Men skynda er, ty den bofven kan — —"

"Var lugn, gubbe", afbröt konungen. "Vänta en stund bara."

Innan han gick, befalde han Anders Trygg att ej under hans frånvaro omtala hvem han var. Anders meddelade konungens befallning åt sina kamrater, och hur mycket polacken sedermera än prejade dem, fick han ingenting veta.

3.

En half timme hade förflutit, då Karl XII återkom i spetsen för femtio man. Äfven dessa hade han befalt att ej yppa hans namn.

Kring lägerelden lågo svenskarne och polackerna helt vänskapligt och berättade för hvarandra en massa äfventyr, som de å ömse sidor upplefvat.

Detta är krigets ljussida. Under dylikt glam förgätes helt och hållet vreden och oviljan; man är då

endast menniska och ingenting annat.

Just som konungen anlände till bivuaken, var en af polackerna som bäst i farten med att berätta, huru han för ett par dagar sedan varit ute för en trupp svenskar. Det gälde lifvet, och han hade af alla krafter sprungit öfver ängar och sädesfält, ända till dess han utmattad sjunkit ned i ett dike vid randen af en skog. De svenska ryttarne hade då förlorat hans spår; de sprängde öfver diket utan att se honom.

Polackerna skrattade, och äfven de svenska soldaterna måste instämma i skrattet. Härunder anlände konungen till platsen.

"Ar du färdig nu, gubbe?" sade han till den gamle polacken.

"Ja, herr officer."

"Du visar väl säkert vägen?"

"Skulle jag ej det, då min dotters räddning beror derpå!"

Karl XII fann mannens ord så naturliga, att han ej vidare tänkte derpå. Oförvägen, som han var, önskade han ingenting hellre än att komma i äfventyr. Det han nu gick att möta, visste ingen af hans generaler af, ty i sådant fall hade de nog på ett eller annat sätt lagt hinder i vägen för honom.

"Hör på, ers majestät", hviskade Anders Trygg vid lägligt tillfälle, "får jag ha ögonen på den gamle polacken?"

Kungen betraktade sin drabantkorporal med förvånade blickar.

"Hvad menar du?" sade han derpå i samma hviskande ton.

"Jag tror icke att polacken har någon dotter."

"Inte?"

"Nej."

"Hur har du kommit på dessa tankar?"

"Ah, det var inte svårt. Under det ers majestät var borta, lågo vi vid elden och berättade historier. Jag såg då, hur fångarne blinkade åt hvarandra, och när den gamle lufvern berättade för ers majestät om sin dotters bortförande, var hans blick så skenhelig och hans rörelser så tvungna, att jag inte kan annat än varna ers majestät."

"Säger du det, Anders", inföll Kung Karl tankfull.

"Ja, ers majestät."

"Vi ska' ändock se, hur det kommer att gå."

"Men nu — — —"

"Hvad menar du, Anders?"

"Om ers majestät skulle löpa någon fara."

"Var lugn! Allt skall gå bra."

En half timme derefter var ryttartruppen på väg till Joseph Tibetskis slott. Om den gamle polacken ljugit eller sagt sant, det visste naturligtvis hvarken kung Karl eller Anders Trygg. Den senare höll emellertid sina ögon oafåtligt fasta på vägvisaren.

Vid passerandet af en hålväg snafvade Anders och föll raklång öfver en trädstubbe. Detta fall gjorde ett litet uppehåll i marschen.

"Slog du dig?" sporde kungen, som gick framför Anders.

"Nej, men den förbannade vägvisaren, hvart tog han vägen?"

Alla tittade efter den gamle polacken, men ingenstädes syntes ett spår af honom.

"Ja, hvad sade jag", inföll Anders, i det han reste sig upp. "Hela hans berättelse var ju ingenting annat än en dikt."

"Du har rätt", svarade kungen eftertänksamt. "Vi måste taga oss i akt."

Han hade knappt fått sista ordet öfver läpparne, då en våldsam rörelse förmärktes i skogen rundt omkring den lilla svenska truppen. Det brakade i träden och buskarne, och innan svenskarne riktigt hunno sansa sig, voro de omgifna af en öfverlägsen polsk trupp.

"Sådan karnalje", ropade kung Karl. "Han har grundligt lurat oss."

"Men nog skola vi reda oss", inföll Anders Trygg med varm tillförsigt.

Och den fåtaliga svenska truppen redde sig godt en lång stund. Slutet blef dock, att den blef ännu fastare innesluten.

Karl XII var i en svår klämman. Natten var halfmörk och rundt omkring ljödo polackernas stridsrop.

Den lilla svenska truppen hade trängt sig tillsammans och stod som en enda man manligt emot de allt mera påträngande fienderna.

Bredvid konungen stod Anders Trygg, och de slag han utdelade voro de kraftigaste. Massor af polacker stupade för hans och kung Karls svärd.

"Se der, se der", ropade plötsligt Anders.

"Hvad ser du?"

"Den förrädiske polacken, som lurat oss i bakhållet."

"Hvar?"

Anders svarade ingenting. I stället tog han ett språng och kastade sig handlöst öfver en i en fotsid kapp insvept person och tryckte honom oemotståndligt till marken.

"Släpp mig", hväste polacken och arbetade af alla krafter för att komma lös.

"Nej, din karnalje", ropade Anders. "Du har lurat oss i detta bakhåll, och därför skall du få lönen."

Med dessa ord lyfte han armen, för att gifva polacken dödshugget, men kung Karl förekom honom.

"Vi ska' föra honom med oss", sade han. "Döda ej värnlös man."

Då svenskarne efteråt voro ännu värst i klämman, hördes på afstånd en liflig gevärssalva. Vid åhörandet häraf studsade polackerna tillbaka. Det var en hjälpsändning, som de ej hade väntat sig.

Efter en half timmes väntan kom en polsk skara i vild flykt och kastade sig in på sina landsmän. Dessa råkade i följd deraf i oordning, och då den inestängda svenska styrkan i detsamma gick bröstgänges till väga, flydde sarmaterna åt alla håll.

Då Karl XII återkom till svenska lägret, möttes han af Lewenhaupt och Rehnsköld. De hade under ett par timmars tid sökt konungen i lägret, men när de icke funno honom, anade de, att han var ute på äfventyr. De utsände för den skull en stark trupp ryttare, och det var denna förstärkning, som gjort polackernas försåt om intet.

"Ers majestät är bra oförsigtig", sade Rehnsköld varnande. "Vi kunde nu ha varit utan konung."

"Och hur skulle det då ha gått med oss och Sverige", inföll Lewenhaupt.

"Ah, så farligt kunde det väl ej bli", inföll kung Karl mildt. "Se så, mine herrar, sluta nu med förebråelserna."

Derefter vände han sig till Anders Trygg och sade:

"Hvar är förrädaren?"

"Här, ers majestät."

Den gamle polacken leddes fram. Han var dödsblek och darrade som ett asplöf.

"Nåd", ljöd det från hans skälfvande läppar.

Karl XII betraktade honom några ögonblick, och derpå sade han:

"Du gamle gråhårige syndare, du förtjenar ej nåd, då du så skamligt bedragit mig. Du får ej heller

nåd!"

"O, låt mig få tala med kungen."

"Det är jag, det."

Polacken tog ett steg tillbaka och att döma af hans blickar tänkte han synbarligen:

"Att jag ej visste det förut. Jag skulle nog då ha tagit bättre mått och steg!"

"Bort med honom", befalde konungen strängt.

"Nåd, nåd! För den heliga jungfruns skull, skänk mig lifvet!"

"Eländige pultron", utbrast Karl XII harmsen, "du är ej värd att lefva!"

"På hvad sätt skall han dö?" sporde Anders Trygg.

"Häng honom."

En kort stund derefter dinglade den gamle förrädiske polacken i ett af de högsta träden.

Anders Trygg följde derefter Karl XII i alla hans fälttåg. Han var med vid Bender, vid kalabaliken derstädes, och vid Fredrikshald, der han befann sig i en af löpgrafvarna då den ödesdigra kulan ändade hjeltekonungens lif. Sorgen blef stor hos honom så väl som hos andra svenskar, ty de insågo nog, att det derefter skulle bli en helt annan tid för landet, såsom det också blef. Han gömde dock sin sorg inom sig sjelf, och längtade i tysthet efter den dag, då freden skulle bli sluten, och han kunde få återvända till sin hembygd och till Elsa.

4.

Det var en mild och vacker majdag år 1719. Naturen hade nyligen iklädt sig sin hänförande ljusa, gröna vårdräkt; de frigjorda åarne, bäckarne och floderna dansade i slingrande bugter fram öfver de gröna ängarne, och i den nylöfvade skogen sjöngo foglarne sina tjusande hymner af glädje öfver att vårens sköna dagar ändtligen kommit.

På trappan till sin välbyggda gård stod Lars Ersson bredbent och med båda händerna i fickorna. Gubben såg innerligt förnöjd ut, och då han med synbart välbehag strök sig om hakan, mumlade han för sig sjelf:

"I dag har det uppgjorts mellan Peter och mig, att han skall gifta sig med Elsa. Den token har ändock gifvit med sig, men först sedan hon väntat i sex år på att Anders skulle komma hem. Ha, ha, ha! det var bra, att jag slapp den fattiglappen. Det hade annars ej blifvit annat än elände af alltsammans."

I dessa ögonblick utkom Elsa. Då hon varseblef den hårde fadern, ville hon draga sig tillbaka, men Lars Ersson höll henne fast, under det han sade:

"Är du rädd för far din, flicka?"

"Nej, men — — men — —"

"Hvad för men? Du går väl inte ännu och grubblar på Anders?"

"Jo, visst gör jag det, far. Honom kan jag aldrig glömma."

"Du är tokig, Elsa. Anders är antagligen redan död."

"Det tror inte jag, far."

"Men hvarför har han då inte låtit höra af sig. Det är besynnerligt, tycker jag."

"Ack, far", svarade Elsa vemodigt, "i krig händer så mycket, att det inte är godt för någon att skriva hem. Och om Anders skickat bud, så är det inte sagdt, att det har hittat till oss."

"Ja, hur du än pratar, så är det ändock bäst, att du gifter dig med Peter", svarade Lars Ersson strängt. "Peter är näst mig den rikaste mannen i hela häradet, och jag vill, att du tager honom till äkta."

"Far, far, hvarför inte vänta!"

"Vänta! Jag vill inte höra talas derom. Och om Anders äfven kommer hem, så är han nog lika fattig som när han gick ut."

"Det vet ni inte, far. Det är ju många, som gått ut fattigare än Anders, och som kommit hem mycket rikare än vi."

"Ja, det kan du gå och vänta på", svarade Lars Ersson hånfullt. "Nej, du; det blir allt så, att du måste ta Peter."

"*Måste* jag?" inföll den unga flickan och rätade upp sig. "*Måste* jag?"

"Ja, du *måste*."

"Aldrig."

"Det vill säga, att du nekar att gifta dig med Peter?"

"Ja visst, far."

"Men vi ha i dag kommit öfverens om äktenskapsvilkoren. De äro redan uppgjorda."

Elsa begynte gråta. Härunder tillkom också den rike Peter, en liten obetydlig person, som till på köpet skelade med venstra ögat. Sådan såg den man ut, som den myndige fogden hade bestämt åt sin dotter, men se Peter var rik, och penningen har i alla tider haft ett öfverväldigande inflytande på nästan allting.

"Ja, nu får du sjelf komma öfverens med henne om bröllopsdagen", sade fogden. "Jag tycker att det är bäst så fort som möjligt."

"Så tycker jag också", inföll Peter med gnällande stämma.

"Men inte jag", menade Elsa.

Peter, som visste att han skulle röna motstånd från den unga flickans sida, bad och tiggde, hotade och besvor, men ingenting hjälpte. Slutligen sade han ilsket:

"Men du är i din faders händer och du skall ej komma undan."

"Nog finnes det någon utväg för mig", inföll Elsa förtroendefullt.

I detsamma utropade Lars, i det han satte båda händerna öfver ögonen.

"Hvad är det för en herreman, som kommer der borta?"

Svaret skulle han snart få.

Den ensamme ryttaren, som var iklädd en dyrbar rustning, red fram på gården och hoppade vigt af hästen.

"Gud i himmelen", utropade Elsa, som med bäfvan och underliga känslor betraktat ryttaren, "det är ju Anders!"

Ja, det var Anders Trygg.

"Se så, fader Lars", sade han raskt, "nu är jag landshöfding här, och som jag ser, att Elsa är mig trogen, så skall ni uppfylla ert löfte och gifva mig henne till hustru."

Lars Ersson vågade ej neka, och en månad derefter var den fagra Elsa landshöfdingens äkta maka, och lefde sedan med honom i ett långt och lyckligt äktenskap, välsignadt af många afkomlingar.

Bland Karl XII:s krigare funnos många, som genom egen kraft och tapperhet svingade sig upp till ära och berömmelse.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KARL XII I KLÄMMAN ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set

forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and

the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation

requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.